

METODERAPPORT SKUP 2017

«Alle så det».

En dokumentarserie om konsekvensene av bildedeling i ungdomsmiljøer.

Av Anette Aasheim, Øyvind Nordli og Lene Li Dragland
Aftenposten/ A-magasinet

Innhold

Dette er en metoderapport om:	2
Innsendere	2
Mediehus	2
Sakene publisert	2
Takk til	2
1 SLIK BEGYNTE DET: Møtet på Youngstorget	3
2 DOKUMENTARSERIEN	4
2.1 En oversikt:	4
2.2 Dette handlet graveprosjektet om:	5
3 FRA ENKELTSAK TIL GRAVESAK: Dommene	6
4 METODER OG ETIKK:	8
4.1 Kartlegging av omfang	8
4.2 Dokumentasjon	9
4.3 Systematisering av dommene i Excel	10
4.4 Historiefortelling	11
4.5 Hvordan få jentene i tale	12
4.6 Gjennombruddet: Hovedcaset	13
4.7 Hvordan få de domfelte i tale	14
4.8 Hvorfor var sakene viktige	15
4.9 Bildebruk	16
5 KILDEVALG OG KILDEKRITIKK	16
5.1 Disse kildene ble brukt:	17
6 KONSEKVENSER:	18
6.1 Sakene inn som skolepensum	18
6.2 Tema på dagsorden hos familier	19
6.3 Endret praksis hos domstolene	19
6.4 Påvirker lovverket	20
6.5 En av fjorårets ti mest leste saker	20

Dette er en metoderapport om:

- Hvordan en enkeltsak kan bli til en dokumentarserie
- Hvordan få innsyn i en lukket ungdomskultur
- Hvordan få innsyn i rettsdokumenter som i utgangspunktet ikke er offentlig tilgjengelige
- Hvordan historiefortelling ble en avgjørende metode.
- Og hvorfor det ble viktig ikke å sette strek da sakene ble publisert, men jobbe videre for å sette dagsorden i klasserommene.

Innsendere

Anette Aasheim: anette@aftenposten.no. Tlf. 911 49 276

Øyvind Nordli: oyvind.nordli@aftenposten.no. Tlf. 901 36 868

Lene Li Dragland, Tlf. 982 03 086

Mediehus

Aftenposten (A-magasinet)

Akersgata 55 - Postboks 1178, 0107 Oslo

Sakene publisert

September/ oktober 2017

Takk til

Per Byhring (digital presentasjon), Martin Slottemo Lyngstad (AD/ fotoansvarlig), Maud Lervik (fotograf), Amalie Lereng (Si;D), Terje Tønnessen (illustratør), Carl Gürgens (desk), Tonje Egedius (reportasjeleder), Lillian Vambheim (featureredaktør) og Aftenposten Junior ved redaktør Guri Leyell Skedsmo.

1 SLIK BEGYNTE DET: Møtet på Youngstorget

For to år siden fikk vi et tips: En spesiell ungdomskultur hadde begynt å vokse frem. Sex var blitt ett av flere «betalingsmidler» for å kunne få være blant de kule, et skjevt maktforhold der mindreårige “betalte” russegutter med sex for å rulle.

Dette resulterte i saken [«Prisen for å henge med rusen»](#) (publisert i Aftenposten 13. mai 2016). Saken fikk bred oppmerksomhet, og ble mye diskutert. Blant reaksjonene var disse: *Dette gjelder ikke våre barn, og i alle fall ikke vår skole. Og det gjelder sannsynligvis bare noen få.*

Bildedeling var også en del av den kulturen vi beskrev. Politiet snakket den gang om at det var straffbart å besitte og dele seksualiserte bilder av barn, men få hadde blitt dømt. Det eksisterte ingen rettspraksis. Men vi hadde likevel dokumentert noen hendelser. Var det tegn på en samfunnsendring? Hvorfor hadde ingen anmeldt?

I 1 1/2 år har vi samlet informasjon. Vi har gransket dommer og snakket med en rekke aktører, ungdommer, foreldre, helsesøstre, utekontakter, politi og lærere som er tett på ulike ungdomsmiljøer.

Starten på sakene om bildedeling, som ble publisert september 2017, var et avgjørende møte på en kafé på Youngstorget, en fredag ettermiddag for nå halvannet år siden: Via en kilde vi hadde snakket med i forbindelse med nyhetssaken i 2016, hadde vi kommet i kontakt med en engasjert mor. Vi møtte henne etter arbeidstid, bestilte bare en kaffekopp og satt oss i et rolig hjørne av kafeen. Hun var redd for å bli gjenkjent, sa hun. Datteren visste ikke noe om møtet. Så fortalte hun deres historie:

Politiet hadde ringt, midt i arbeidsdagen, beskjednen var kort: «*Vi har grunn til å tro at det er datteren din som figurer på et bilde som sirkulerer i et ungdomsmiljø.*»

Da hadde bildet av datteren - i en seksualisert situasjon - allerede rukket å bli spredt til flere skoler, samt til naboskoler. Det kom som et sjokk. Datteren var bare 14 år.

Det hun fortalte om *konsekvensene* av delekulturen, kunne vi halvannet år senere dokumentere at gjaldt flere: Venner snudde henne ryggen, hun ble kalt hore, orket ikke å gå på skolen. Men for datteren å snakke om det betød at man sto i fare for nye rykter, og ytterligere bildespredning.

Da møtet var over så moren på oss og sa:

«Men hvordan skal dere klare å fortelle denne historien?»

2 DOKUMENTARSERIEN

2.1 En oversikt:

Først 16 måneder etter dette møtet ble den første saken i dokumentarserien publisert. Den handlet om konsekvensene av delekulturen blant unge og besto av to større hovedsaker (juryen er gitt tilgang til artiklene bak betalingsmur):

- [«Alle så det»](#) publisert på nett 28.09.2017 og i A-magasinet 29.09.2017.
- [«Jørgen delte et sexbilde fra fest. Han syntes det var «humor». Det syntes ikke politiet.»](#) publisert på nett 05.10.2017 og i A-magasinet 06.10.2017.

Lørdagen før sto denne saken på trykk, der problemstillingen ble reist:

- [«Jeg ble bare et nummer på listen hans, mens han kom ett skritt nærmere det å være kul»](#) publisert på nett 15.09.2017 og i Aftenposten 16.09.2017,

Det ble også skrevet en rekke oppfølgingssaker, tilsammen ti artikler:

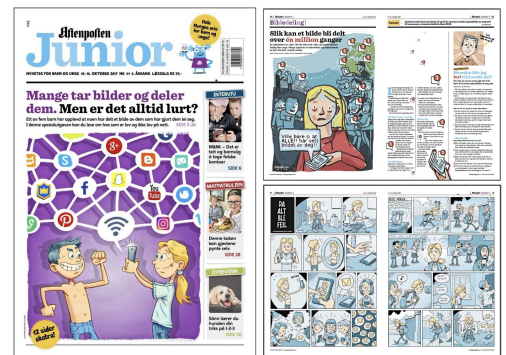
- [Slik kan et bilde bli delt over én million ganger](#)
- [Barneombudet: - Dette er ungdom som ender i retten fordi de har for lite kunnskap om hva som er straffbart](#)
- [Gir seksualundervisningen i skolen strykkarakter](#)
- [Psykologiprofessor advarer:– Nettovergrep like ille som fysiske overgrep](#)

- [«Ingunn» fikk en telefon fra politiet. Et seksuelt bilde av barnet hennes \(14\) sirkulerte i ungdomsmiljøet.](#)
- [Krever politisk handling mot deling av sexvideoer](#)
- [Test deg selv: Vet du hva som skjer om du deler seksuelt innhold?](#)

Si;D arrangerte også en egen skrivekonkurrans der de inviterte ungdom til å skrive om nakenbilder i en mini-skrivekonkurrans. De fikk inn nærmere 30 bidrag. Her er vinnerteksten:

- [Typisk mas fra gutter: «Bare ett nakenbilde. jeg skal ikke vise det til noen»](#)

I tillegg laget Aftenposten Junior, uken etter vår siste hovedsak ble publisert, en spesialutgave om temaet. Vi tok tidlig kontakt med dem med tanke på å nå frem til de aller yngste i målgruppen. Utgaven er utelukkende basert på artiklene vi skrev.

2.2 Dette handlet graveprosjektet om:

Stadig flere deler nakenbilder av andre. A-magasinet kunne dokumentere at saker nå har havnet i rettsapparatet. Vi gransket over 20 dommer der ungdommer er dømt for å ha spredt seksualiserte bilder og videoer av andre. Vi snakket med både ofre og gjerningspersoner.

På bilder og filmer som er blitt delt på Snapchat, Instagram, Youtube og Facebook, kan man se jenter som gir gutter oralsex. Stupfulle jenter som masturberer seg selv. Kjærestepar som har sex på soverom eller bad. I flere tilfeller står venner rundt og ler.

Funnene i dommene er entydige: Det som startet som en «uskyldig» deling av et bilde på sosiale medier, får enorme konsekvenser. Jenter på bilder blir stemplet som horer og deler av livet blir ødelagt. De som tar eller deler bilder risikerer å bli dømt. Allerede dagen etter at den første artikkelen hadde stått på trykk, sa Barneombud Anne Lindboe: **«Saken i A-magasinet burde være pensum i skolen».**

[Se vår teaser-video om dokumentarserien her.](#)

3 FRA ENKELTSAK TIL GRAVESAK: Dommene

Moren vi møtte på Youngstorget har vi møtt flere ganger. Vi har også snakket med datteren. Av helsemessige årsaker har hun ikke vært i stand til å la seg intervju om dette.

Kanskje var det bare et enkelttilfelle?

Møtene med familien gjorde likevel så dypt inntrykk at vi bestemte oss for å undersøke saken videre. Kunne dette gjelde flere? Vi bestemte oss utelukkende for å granske delekulturen blant unge. Rettsapparatet ble vår viktigste kilde til videre informasjon og kildejakt. Vi ønsket å kartlegge eventuelle dommer, om de skulle komme. Men den gang hadde vi kun kjennskap til én dom fra 2013, samt én siktelse. Et søk på Lovdata ga heller ingen resultater. Men vår hypotese, ut ifra de kildene vi hadde snakket med og møtene vi hadde hatt med dem som hadde fått spredt bilder av seg selv, var at dette ikke ga et riktig bilde.

Spørsmålene vi stilte oss var: Kunne domspapirer gi ny innsikt i fenomenet? Hva skjer når slike saker havner i rettsapparatet? Hvem står bak bildedelingen? Hvordan opplever de fornærmede å få bilder delt? Hvordan straffes de unge som blir dømt?

Det viste seg ikke å være en enkel jobb, og har tatt lang tid. På grunn av sakenes sensitivitet, alder til de fornærmede og tiltalte oppdaget vi raskt at mange av dommene ikke ble publisert på domstol.no. Her operer domstolene med ulik praksis,

og ofte er det opp til en dommer om saken offentliggjøres i lister eller ikke. Filnavnene på de ulike sakene i tingretten og lagmannsretten er heller ikke alltid like.

Høsten 2016 ble kollega og researcher Lene Li Dragland koblet på. Strategien vi la sammen var denne:

1. En daglig gjennomgang av berammingslister, tiltaler og dommer på domstol.no. Sakene om bildedeling blant unge er rammet av flere ulike paragrafer i Straffeloven, vi var derfor helt avhengig av dette. Men det ga oss etterhvert noen konkrete resultater.
2. Vi visste også at det eksisterte flere saker som ikke sto på listene. Vi holdt tett dialog med vår researcher om dette. Via advokater fikk vi konkrete tips. Også omtaler av noen tiltalebeslutninger i media gjorde at vi etter hvert hadde konkrete spor å gå etter slik at vi kunne spørre domstolene direkte om dommer vi visste forelå. Først da fikk vi noen av dem oversendt.
3. Vi finleste også de dommene vi etterhvert fikk innsyn i. Der ble det ofte henvist til andre, lignende rettsavgjørelser. På bakgrunn av dette tok vi kontakt med den aktuelle domstolen og ba om innsyn i domspapirene. I de tilfellene der vi hadde fått innsyn i en tiltale, etterlyste vi etter hvert dommen.

Men dette arbeidet var krevende. I mange av tilfellene var ikke domstolene villige til å utlevere domspapirene til oss, selvom vi etterspurte konkrete saker. I flere tilfeller sa de «*dette kan ta tid*». Det betød i realiteten at saken ble sladdet, nærmest til det ugjenkjennelige og dermed ble de nesten ubrukelige for oss.

Hvordan skulle vi klare å få fullt innsyn?

Strategien ble å lære opp saksbehandlere i hva vårt eget etiske regelverk, kildevern og Vær varsom-plakaten innebærer. At vi ikke skriver alt vi vet. Borgarting lagmannsrett var de første som forsto vårt ansvar, de endret etterhvert sin praksis. De oversendte dommene usladdet, men med følgende påskrift:

«Vi minner om at dommen er underlagt restriksjoner når det gjelder adgangen til offentlig gjengivelse, noe som fremgår på avgjørelsens første side.»

I dette tilfellet kan dommen bare gjengis offentlig i anonymisert form, jf. domstolloven § 130 første ledd. Det er som vanlig medias ansvar å overholde disse restriksjonene.»

Det ble en døråpner for oss! Vi kunne henvise til praksisen hos Borgarting heretter. Asker og Bærum tingrett sendte oss blant annet først en sladdet og nærmest uleselig dom, men da vi fortalte om denne praksisen fikk vi en usladdet versjon oversendt. De bruker nå samme tekst som Borgarting når de oversender sensitive dommer til oss. Det samme gjorde de også etter hvert hos Nedre Romerike tingrett.

Å få innsyn i disse dommen ble helt avgjørende for funnene og historiene i vår dokumentarserie. Etter at sakene ble publisert har flere jurister og politiadvokater tatt kontakt med oss for å høre om vi kan gi dem en oversikt over de aktuelle dommene vi har fått innsyn i. Dette beviser hvor uoversiktlig og vanskelig det er å få innsyn i dommer og tiltalebeslutninger i rettsapparatet.

Eksempler på henvendelser vi fikk var:

«Har gjort søk i offentlige rettsavgjørelser, men ser ikke ut til å finne de som er henvist til i artikkelen.»

«Det er ikke alle dommer fra underrettene som legges ut på lovdata, så jeg hadde satt stor pris på å få oversendt domsmaterialet dere har.»

4 METODER OG ETIKK:

4.1 Kartlegging av omfang

Da 2016 ble til 2017 hadde vi fått innsyn i fem dommer. Fremdeles var grunnlaget for lite til å fastslå at dette var et mønster som sier noe om en samfunnsendring som følge av mobiltelefonen. Heller ikke kunne vi fastslå at dette gjaldt mange. Vi snakket fortsatt om enkeltsaker.

Likevel var det noen fellestrekk og ord som gikk igjen i dommene vi hittil hadde lest. Vi bet oss merke i de fornærmedes forklaringer. Ordlyden var omtrent den samme som 14-åringens historie:

- *Usikkerheten ved at bildene er på avveie er en stor belastning.*
- *Flere venner har brutt kontakt.*
- *Angst.*
- *Blir mobbet.*
- *Tilværelsen kraftig negativt påvirket.*
- *Møter stadig folk som spør om det er henne på bildet.*
- *Blitt kalt "hore".*
- *Fornærmede har i lange perioder hatt problemer med å gå på skolen og å gjennomføre skolearbeid.*

Dette hadde få skrevet om og var med på å styrke vår hypotese om at konsekvensene av deling av nakenbilder trolig er enorme. Samtidig forsto vi da at disse historiene kunne bli vanskelige å fortelle.

4.2 Dokumentasjon

I tillegg til dommene har vi også fått innsyn i flere av bildene som hadde blitt delt: På bildene vi så var flere jenter avfotografert toppløse, andre utførte oralsex på gutter. På et av bildene hadde en jente blitt fotografert mens hun ble voldtatt.

I rettsapparatet hadde man for ett år siden liten erfaring med saker som omhandlet deling av seksualiserte bilder av barn, det vil si barn under 18 år. Men på vårparten i 2017 begynte det raskt å tegne seg et annet bilde. Plutselig kom det stadig flere domspapirer inn i vår mailboks. Ordlyden gjentok seg, uten unntak: *Angst, mobbing og høyt skolefravær. De ble kalt hore, venner snudde dem ryggen.* Noen hadde *flyttet*, andre snakket om *selvmordstanker*.

Sommeren 2017 fikk redaksjonen også innsyn i Monica Flaabøs upubliserte manus til boka, *En sånn jente* - en dokumentarbok om voldtekt i Norge. Den beskrev blant annet en ungdomskultur tilsvarende den vi hadde skrevet om i mai 2016. En av historiene i boken handlet om de brutale følgene av å få delt et bilde av det en jente selv opplevde som en voldtekt/overgrep.

Det gjorde oss enda sikrere på at dette var noe vi måtte undersøke og skrive om, og resulterte september 2017 i saken [«Jeg ble bare et nummer på listen hans, mens han kom ett skritt nærmere det å være kul».](#)

4.3 Systematisering av dommene i Excel

I august 2017 satt vi på 20 dommer og tiltalebeslutninger (dette tallet har i skrivende stund vokst til cirka 40) som omhandlet deling av bilder blant unge. Dommene er hentet fra hele landet.

Innholdet i alle dommene ble skrevet inn i et excel-ark for å få bedre oversikt og for å klare å se sammenhenger. I kolonner førte vi blant annet inn navn, alder, kjønn, bosted, hovedpoengene i sakene, hvordan bildene ble delt og hva både ofre og gjerningsmenn forklarte, hvilke lovparagrafer de ble dømt etter og bakgrunnen for hendelsen m.m.

Dette var arbeidskrevende og tidkrevende, men ga oss nødvendig innsikt og ble bakgrunnen for flere av våre funn i dokumentarserien.

Bildet ble da tydelig:

Vi var ikke bare på sporet av et helt nytt fenomen: Ungdommer blir for første gang dømt for å dele bilder, men det viser seg trolig at konsekvensene er større enn noen aner. Men hvordan skulle vi klare å fortelle historiene? Vi sto overfor flere store, juridiske og etiske utfordringer for å klare å skrive om dette.

Dette handler om unge mennesker, i en ekstremt sårbar situasjon. Mange av ungdommene var under 18 år. De fleste bilder og videoer som blir delt får etterhvert et kallenavn. Ville hatmeldingene bare blusse opp igjen ved en omtale? Ved å omtale sakene sto vi også i fare for at bildene ville bli spredt på nytt.

En advokat vi snakket med sa det rett ut:

«Det er overhodet ikke aktuelt med noe møte eller annen medvirkning fra min klients side, som tvert i mot fastholder at hverken Aftenposten eller andre aviser bør skrive om denne saken, og under enhver omstendighet ikke på det nåværende tidspunkt.»

Vi mottok flere slike henvendelser.

4.4 Historiefortelling

Det aller viktigste med denne dokumentarserien, i tillegg til å synliggjøre omfanget, var å få fortalt historiene med ungdommenes egen stemme, det var de som skulle lese og engasjere seg. Vi bestemte oss tidlig for at historiefortelling skulle bli vårt viktigste verktøy for å gi leserne innsikt i en lukket ungdomskultur, og for mange, et ukjent fenomen. Men også for å klare å bryte lydmuren, og skape den rette oppmerksomheten om sakene.

Vår hypotese var at det ikke bare er tall og fakta, men historier som skaper den nødvendige forståelsen og innsikten. Uten historiene ville vi ikke klare å skape engasjement og debatt om temaet.

Det betød én ting: At vi måtte få de fornærmede og domfelte i tale. Deres historie , fortalt med deres egen stemme, var nødt til å være det bærende elementet i artiklene.

Men var det en riktig metode?

Vi brukte mye tid internt på å vurdere dette, og det ble for oss den største presseetiske utfordring. Vær varsom-plakaten par. 4.7 og 4.8 minner oss om:

«Vis særlig varsomhet... i saker som gjelder unge lovovertredere, og der identifiserende omtale kan føre til urimelig belastning for tredjeperson»

«Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet.»

Et premiss for oss da vi begynte å skrive var:

Tonen i språket skal ikke være dømmende eller nedlatende. Den skal ikke være en voksenstemme eller fagperson som snakker til unge.

Vi lot casene våre bære det meste av historien. Vi satt på et omfattende research-materiale og valgte ut det vi visste gjaldt flere, som vi hadde lest og hørt andre unge snakke om gjennom sine erfaringer. Det var viktig for oss å ta ungdom på ytterste alvor.

4.5 Hvordan få jentene i tale

Utfordringen vår var at dette var noe få ville snakke åpent om. For å fortelle historiene var vi nødt til å ta en beslutning om at kildene til historiene måtte være anonyme. Dette av to hovedgrunner: Konsekvensene en medieomtale eventuelt ville få for fremtiden til de involverte og for i det hele tatt å få tilgang til historiene.

I pressen skal vi i størst mulig grad bestrebe oss på åpne kilder, for at leserne skal få vite hvor informasjonen kommer fra.

Det ble tidlig klart at et premiss må være at det lå en rettskraftig dom bak sakene vi eventuelt skulle omtale og systematisere. Slik kunne vi sikre oss nødvendig dokumentasjon på hva som hadde skjedd.

For å få tilgang til historiene nærmet vi oss kildene (de fornærmede i rettssakene) forsiktig. Enten via bistandsadvokat, foreldre eller andre kilder. Vi kom etterhvert i kontakt med flere fornærmede som ønsket å bidra, som understreket at det de hadde opplevd var viktig å få frem.

Vi snakket med dem lenge på telefon i forkant for å gjøre dem trygge på hva vi skulle skrive om, hva et intervju innebar og at de når som helst kunne trekke seg.

For en av jentene ble det viktig å møtes i en "utypisk" intervjusetting. Vi avtalte å gå en tur i en park på hjemstedet. Første møte skulle også være helt uforpliktende og ikke et intervju. Andre samtaler ble tatt i hovedsak på SMS. To av de fornærmede foretrakk et møte i Aftenpostens egne lokaler, der de ikke sto i fare for å bli gjenkjent.

Like viktig som for dem ble disse samtalene og tiden vi brukte også viktig for oss. Vi måtte forsikre oss om at de var klare for en eventuell medieomtale.

Vi snakket med flere fornærmede og brukte mye tid på disse samtalene, og ga jentene også betenkningstid. I nesten alle tilfellene konkluderte de (eller vi) med at de ikke var klare for et intervju på det nåværende tidspunkt. Hovedårsakene var at de fremdeles slet med ettervirkninger etter det som hadde skjedd, flere fikk behandling hos psykolog. I mange tilfeller var bildet også trolig fremdeles i sirkulasjon på nett.

4.6 Gjennombruddet: Hovedcasen

Vårt hovedcase i graveserien i A-magasinet kalte vi «Ida». Vi ringte advokaten hennes i 16-tiden en torsdag ettermiddag. Først ble det helt stille i telefonen. Så sa hun:

«Hadde du ikke nevnt navnet hennes, hadde jeg bedt deg om å ringe tilbake. Men hennes historie er en av de sakene jeg har hatt som har gjort aller sterkest inntrykk på meg.»

Vi snakket med advokaten flere ganger, og trygget oss på at «Ida» var klar for å la seg intervju før vi ringte henne.

«Ida» var en av dem som sa hun gjerne ville fortelle, fordi hun har flyttet til et nytt sted der ingen lenger kjenner videoen av henne. I tillegg får hun i dag god hjelp av psykolog.

Det viktigste for oss ble at hun selv hadde en agenda med å fortelle: Hun ville bruke historien sin til å hjelpe andre.

Intervjuet med «Ida» ble gjort i et møterom i Aftenpostens lokaler, som ikke hadde innsyn. Hun hadde også med seg kjæresten sin, som for oss var en viktig kilde til å få vite om mulige reaksjoner ved en medieomtale og hvordan «Ida» eventuelt ville takle dette.

Vi følte oss etter hvert trygge på at det ikke ville få konsekvenser for henne å la henne fortelle sin egen historie.

«Ida» fikk god tid på sitatsjekk. Hun kunne også godkjenne alle bilder, i tillegg til å se alle sidene da de var tegnet ut.

Da sakene ble publisert, holdt vi tett dialog med «Ida». Vi har også fulgt henne opp jevnlig gjennom vinteren. Hun forteller at hun ikke på noe tidspunkt har mottatt ubehagelige meldinger, eller opplevd å bli gjenkjent på det nye hjemstedet. I stedet sier hun :

«Jeg er så glad for at jeg gjorde det, jeg vet at det kan hjelpe mange. Det går veldig bra med meg nå».

4.7 Hvordan få de domfelte i tale

Da vi så at omfanget av saker i rettsapparatet økte, bestemte vi oss også for å sette i gang en annen viktig debatt: Å bli dømt for et brudd på seksualloven kan få store konsekvenser for de unge domfelte. Å få dette på rullebladet vil følge dem resten av livet og lukke mange dører til utdanning og jobber.

Vi hadde satt opp en liste på nærmere 20 gutter. De aller fleste hadde åpent telefonnummer, bodde på samme sted som før dommen, men omtrent halvparten hadde slettet sine Facebook-kontoer.

Ingen svar på første forsøk. Vi måtte ned til nummer syv på listen før vi fikk kontakt. Vi forklarte hva saken dreide seg om. Det ble stille i den andre enden. Før linjen ble brutt.

Med andre ord, vi måtte forandre måten å tilnærme oss de domfelte på. Flere av guttene var bare 15 og 16 år. Samtlige hadde plettfrie rulleblader før de hadde fått dom for deling av krenkende bilder.

Gjennom advokat Rune Selbo fikk vi videreformidlet et intervjuønske til en mamma der gutten var dømt for å ha delt samleiebilde på Snapchat. En sen midtukekveld fikk vi SMS kontakt med moren. Hun svarte:

«Beklager, men “Jørgen” orker ikke. Han er lei og forsøker å legge alt bak seg.»

Vi snakket deretter sammen på telefon, og det kom raskt frem at moren var veldig engasjert i sønnens sak. Hun var pinlig berørt over hva han hadde gjort, men moren

var samtidig opprørt over at sønnen kunne bli dømt for paragraf 311, som betyr et seksuallovbrudd.

Gjennom moren fikk vi kontakt med “Jørgen” på mobiltelefon. Han var fortsatt skeptisk, men da vi forklarte hvor viktig det var for andre å høre hans historie, var han på gli. Og da vi kom inn på hvor mange som ikke ante at det var straffbart å dele seksualiserte bilder på nett, bestemte han seg for å bidra. Han ville møte Aftenposten ansikt til ansikt. For som han sa:

«Kanskje er det noen som har noe å lære av historien min»?

Under et tre et sted på Østlandet møtte vi “Jørgen”. På god avstand til en gangvei satt han ved siden av oss i hettegenser og skinnjakke. Han var som en helt vanlig norsk ungdom, men ville ikke bli gjenkjent mens han ble intervjuet av Aftenposten. Selv om hele kamerat/festgjengen og mange på hjemstedet kjente til saken, var han redd identifisering ville ødelegge utdannelse- og karrièremuligheter.

I teksten var vi nøye med å skjule “Jørgens” bosted, utseende, saksdetaljer og bildet han hadde delt. Anonymiseringen ga oss likevel en viktig historie til å utfylle hele bildet i dokumentarserien.

4.8 Hvorfor var sakene viktige

Etter å ha lest dommene vi hadde fått innsyn i, var vi ikke lenger i tvil: Historiene var viktige å dokumentere for offentligheten. Vi anså dette som en viktig del av vårt samfunnsoppdrag:

- Stadig flere unge deler nakenbilder av seg selv. De blir også stadig yngre, helt ned i 12-årsalderen (barneskolen).
- Få ungdommer vet at det å besitte og dele seksualiserte bilder av barn, er straffbart (barn regnes i disse sakene fra 18 år og nedover).
- Antall dommer økte i omfang. Politiet har ingen oversikt, men tror mørketallene er store.
- En av jentene vi snakket med i en research-fase, hadde også blitt voldtatt. Hun fortalte at bildet som ble delt var «mye verre enn det hun opplevde på festen da hun ble voldtatt. På grunn av bildet fikk mange se meg da jeg var på mitt mest sårbare. Å se det bildet er som et slag i trynet. Hver gang.»

4.9 Bildebruk

Underveis har vi sett mange av bildene som deles. De tynne armene, de barnslige ansiktene, unge mennesker som har sex med hverandre og der personene på bildet lett kan identifiseres. Derfor sto vi overfor et etisk dilemma.

I teksten hadde vi anonymisert de unge til det ugjenkjennelige, men hva skulle vi gjøre med bildene?

Selv om vi kunne sladde dokumentariske bilder, valgte vi ikke å bringe disse bildene videre. I prinsippet ville vi da ha publisert nakenbildene som ungdom hadde delt ulovlig, og som var straffbart.

Der vi brukte illustrasjoner som er seksualiserte, skulle det ikke være noen tvil om at de var grafiske fremstillinger. Dette var krevende, og vi gikk mange runder. Det ble tegnet flere utkast og mange illustrasjoner ble valgt bort.

5 KILDEVALG OG KILDEKRITIKK

En av de fremste ekspertene på seksuell trakassering og sosial utestenging, Mons Bendixen ved Institutt for psykologi ved NTNU i Trondheim, var blant dem som etterlyste mer kunnskap om konsekvensene av å dele seksualiserte bilder på sosiale medie. «Dette vet vi for lite om», fastslo forskeren.

Lite norsk forskning, knapt noe, tar for seg *konsekvensene* av deling av bilder med seksualisert innhold. Derfor måtte vi selv stå for dokumentasjon, og spesielt viktig var det da å ha et bredt kildetilfang. Et eksempel på det siste var:

Ofte får du inntrykk av at det er mulig å slette krenkende bilder som sirkulerer på nett. Nettjenesten slettmeg.no har i mange sammenhenger hevdet dette. Våre erfaringer i denne saken er at bilder ikke forsvinner. Noe vi fikk bekreftet da vi intervjuet sikkerhetsspesialist på digital deling, Lars Ludwig Sandell i Digniatio. Han kunne vise frem et diagram som forklarte hastigheten og omfanget på bildespredningen. På bare minutter kunne et bilde være delt 50.000 ganger. Og

dette er alvorlig når den som publiserer tror bildet “kun er til kameraten min”.

Politiet ble en viktig kilde for oss, men vi var også nødt til å stille oss kritiske til deres virkelighetsbeskrivelse, da de kun ser de alvorligste hendelsene. Gutters forklaring på hvorfor de deler sex-bilder på nett skyldes ikke utelukkende “å få kred blant de andre guttene”, slik flere i politiet hevder. Vår informasjon dreier seg om tankeløshet og noen guttestreker, men vi så også sjalusi og hevnmotiver.

5.1 Disse kildene ble brukt:

- Domstolene: 20 rettskraftige dommer, samt tiltalebeslutninger.
- Et 20-talls ungdommer og foreldre som har vært rammet av krenkende bildeling, eller har delt bilder og blitt dømt. Brorparten av disse møtene ble kun brukt for å kartlegge omfanget, og for å skaffe oss kunnskap.
- Tre jenter, én gutt og to foreldre ble brukt som anonyme kilder på trykk.
- Vi har også ringt og snakket med flere helsesøstre og lærere ved ulike skoler, samt advokater. De har gitt oss viktige innspill og innsikt.
- **Åpne kilder:** Mons Bendixen (psykolog og førsteamanuensis ved Institutt for psykologi ved NTNU/Trondheim), Lise Sannerud (direktør i Konfliktrådet), medieforsker Elisabeth Staksrud (Universitetet i Oslo), Kari-Janne Lid (Oslo-politiet) Nathalie Torvund Resch-Knudsen og Lise-Lotte Ramdahl (miljøterapeuter i Utekontakten, bydel Nordstrand), Rune Selbo (advokat), Iselinn Håvarstein (politijurist i Oslo politidistrikt), Lars Ludwig Sandell (sikkerhetsspesialist i Digniatio), Monica Flatabø (forfatter), Anne Lindboe (barneombud), Hege Salomonsen (advokat), Torun Gran (statsadvokat), Henrik Asheim (H) (tidligere fungerende kunnskapsminister), Tore Holte Follestad (assisterende daglig leder i ungdomsklinikken Sex og samfunn), Tone Bjørnson Aanderaa (helsesøster på Oslo handelsgymnasium), Thale Skybak (seksjonsleder i Redd Barna), Hanne Bjurstrøm (likestillings- og diskrimineringsombud) og Svein Mossige (psykologiprofessor).

Forskningsrapporter:

Norsk senter for informasjonssikring (Norsis) 2017: *Ungdom og digital sikkerhetskultur*, Nova: *Ungdata 2017 - Nasjonale resultater*, Mons Bendixen, Leif Edward Ottesen Kennair og Trond Viggo Grøntvedt: *En oppdatert kunnskapsstatus om seksuell trakassering blant elever i ungdomsskolen og videregående opplæring*, Redd Barna: *Den som er på leken*, Medietilsynet: *Barn og medier 2016*, Monica Bulger, Patrick Burton, Brian O’Neill, Europols trusselvurdering IOCTA2017 (*Internet Organised Crime Threat Assessment*) og Elisabeth Staksrud: *Where policy and practice collide: Comparing United States, South African and European Union approaches to protecting children online (2017)*.

6 KONSEKVENSER:

6.1 Sakene inn som skolepensum

Like etter at den første saken ble publisert tikket det inn en mail:

«Hei! Mitt navn er XX, og jeg underviser i rettslære ved XXX. Synes dere har laget noen utrolig gode saker på ungdom, sex og sosiale medier. Lurer derfor på om det er mulig å få tilsendt disse i PDF-format, slik som de sto på trykk i A-magasinet. Ønsker veldig gjerne å bruke artiklene i undervisning. Dette er utrolig aktuelt for spesielt elever som har rettslære 2 og skal være russ i år, men også for de som går i vg2.»

Like etterpå en annen:

«Er det mulig å få tilsendt pdf-fil av artikkelen «Alle så det» om ungdommers deling av intime bilder/filmer på nettet? Skolen ønsker å fokusere på dette temaet, og vi tenker at denne artikkelen er et meget godt utgangspunkt.»

Og et eksempel til:

Jeg bruker “Jørgens” historie i undervisningen på ungdomsskolen. Den viser hvor skremmende lite vi vet om delingens konsekvenser.”

Denne serien vil påvirke undervisningen og læreplanen på norske skoler. Da sakene ble publisert, tok et 20-talls lærere, helsesøstre og ungdomsarbeidere kontakt. De ville vite mer. Kan vi komme å holde foredrag om temaet? Kan de få kopier av sakene for å bruke materialet i undervisning? Både ungdomsskoler og gymnas har brukt våre historier i undervisningssammenheng. Fremdeles mottar vi mailer fra lærere som etterspør temautgaver av artiklene.

Vi har sagt ja til veldig mye av dette. I februar skal vi snakke for både foreldre og elever på ungdoms- og videregående skoler om våre funn.

Vi sitter på unik dokumentasjon, som få har tilgang til. Nå vil vi dele denne kunnskapen som er blitt dokumentert som følge av vårt gravearbeid. Ved å utnytte

de plattformene vi har tilgjengelige i journalistikken i dag, kan vi på en helt annen måte nå frem med vår journalistikk.

Etter å ha publisert sakene gjennom Aftenpostens tradisjonelle papir- og digital-kanaler, har vi flyttet sakene og stoffet over på flere plattformer. Vi får nå mulighet til å treffe nye brukere gjennom skolebøker, foredrag og undervisning. I dag er vi i dialog med Fagbokforlaget som vil bruke stoffet vårt. De utgir faglitteratur og læremidler for hele utdanningsløpet; barnehage, grunnskole, videregående, fagskole og høyere utdanning.

Vi skal også lage en landingsside som tilbys skolene. Stoffet vil da være tilrettelagt for målgruppen og for egnet til bruk i undervisningen.

Aftenposten Junior laget også en spesialutgave som ble trykket opp i 63 000 eksemplarer. Denne er distribuert til flere skoler.

6.2 Tema på dagsorden hos familier

Artikkelserien har også satt i gang mange viktige samtaler der temaet hører hjemme: Rundt middagsbord hos familier med ungdommer i huset. Fremdeles får vi tilbakemeldinger på nettopp dette:

- *Tusen takk for artikkelserien. Det er tydelig at den har satt i gang mye viktig. Den har også vært et viktig ledd for oss.*
- *Viktig serie. Det handler om kunnskap. Noe dere virkelig bidrar til.*
- *Spurte barna mine om de snakket om dette i noen av timene, men nei! Så da snakka vi!*
- *I dag snakket vi sammen med barna våre rundt middagsbordet. Foreldre har også et ansvar.*

6.3 Endret praksis hos domstolene

Minst tre domstoler har endret praksis etter at vi begynte å samle inn dommene og etter at vi påpekte pressens eget ansvar for besittelse og omtale av domspapirer. Som tidligere nevnt i denne rapporten oversendes nå saksdokumenter usladdet, men med en påskrift og påminnelse om anonymisering.

Vår dokumentarserie mener vi også er et godt eksempel på at sensitivt materiale blir godt ivaretatt av pressen, og ikke minst et bevis på viktigheten av ikke å lukke viktige domspapirer for pressens innsyn.

6.4 Påvirker lovverket

Til grunn for de dommene Aftenposten har studert, brukes 10 forskjellige lovparagrafer. De juridiske utfordringene som delingskulturen reiser, er av nyere dato. Advokater vi har vært i kontakt med leter etter den lille praksisen som finnes. Advokater og juseksperter vi har snakket med, innrømmer at manglende praksis er en juridisk utfordring.

Både underveis og ikke minst etter jobben med denne serien, har vi blitt kontaktet av advokater. De vil høre hva vi kan vise til av tilsvarende saker de selv skal jobbe med. Den manglende praksis har medført at advokater har reagert på bruken av lovparagraf 311. I over halvparten av de 20 sakene vi har sett på, er paragrafen under seksuallovbrudd lagt til grunn for straffeutmålingen.

Følgene for jentene i disse sakene er svært alvorlige, noe sier de er psykisk skadet for livet, men er det riktig å dømme gutter som deler nakenbilder med samme paragraf som Dark Room-tiltalte?

Vi tar ikke stilling, men diskusjonen går blant advokater og i Kripos.

6.5 En av fjorårets ti mest leste saker

«Alle så det» ble blant fjorårets ti mest leste saker blant våre abonnenter, og er blant de 20 meste solgte sakene i 2017.

De største og lengste sakene i serien ligger bak betalingsmur. Det kan være negativt med tanke på utbredelse, men økonomisk for Aftenposten har det vært viktig.

Totalt har serien solgt nærmere 500 abonnement.

Oslo, 14. januar 2018

